

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

van Bamberg en Bayreuth, is de redacteur van deze dagboeken. Schmitz werd op zijn tweeëntwintigste, na de dood van zijn vader, financieel onafhankelijk. Hij brak zijn studie af, werd schrijver en leidde een rusteloos leven, waarin hij veel op reis was en voortdurend prostituees bezocht. Hij had last van depressies en toenemend van angsten. Schmitz trouwde twee keer. Zijn eerste huwelijk duurde een jaar, het tweede een half jaar. Zijn analyse begon op 13 november 1912 en brak in 1915 af. Het was oorlog en Abraham moest het leger in. Dat was duidelijk te vroeg. Schmitz kon het plotselinge afbreken van de analyse niet verdragen. Hij werd eerst depressief en later psychotisch. Het dagboek geeft een aardige kijk op een analyse in die dagen. Opmerkelijk is bijvoorbeeld dat de analyse geen aanloophase lijkt te kennen. Alsof analyticus en analysant zo midden in de analyse springen. Op dag twee gaat het al, naar aanleiding van een droom, over erotische gevoelens voor de vader als substituit voor de moeder.

In dit *Jahrbuch* wordt door Herbert Willi uitgebreid aandacht besteed aan het boek van Ulrike May en Elke Mühlleitner (2005) over Edith Jacobson (1897–1978). Zij was lid van de Berlijnse psychoanalytische vereniging, werd gevangen gezet door de nazi's, maar wist uiteindelijk op wonderbaarlijke wijze toch naar New York te vluchten. Dit boek zou een aparte recensie verdienen. Daarnaast bevat het *Jahrbuch* een artikel van Leslie Sohn, dat eerder verscheen in: *Reason and passion — The work of Hannah Segal* (1997) (red. David Bell). Het gaat over zinloos geweld van een vader tegen een willekeurig slachtoffer. De kernvraag van het artikel luidt: Wat nu maakt dat deze vader precies dit slachtoffer uitzoekt? Een vertaling van een dergelijk, vrij recent, artikel maakt ook duidelijk dat de Duitsers nog steeds erg weinig tot geen Engelse artikelen lezen. Het artikel *Trauma und Versöhnung* van Samir Stephanos gaat over een speciaal voor vroeg getraumatiseerde patiënten

ontworpen behandeling. Stephanos is emeritus hoogleraar psychosomatische medicijnen. Dit is een interessant gevarieerd nummer van het *Jahrbuch*.

Literatuur

MAY, U. & MÜHLEITNER, E. (red.) (2005). *Edith Jacobson — Sie selbst und die Welt Ihrer Objecte, Leben, Werk, Erinnerungen*. Giessen: Psychosozial-Verlag.

Van A, Zie object a, tot Zwijgen

Bespreking van

Harry Stroeken (2008). *Psychoanalytisch woordenboek*. Amsterdam: Boom.
ISBN 978 90 8506 614 9; 282 pp., € 31,50

JO SMET

Psychoanalytisch woordenboek is een derde, herziene en vermeerderde editie van *Nieuw psychoanalytisch woordenboek* (2000), op zijn beurt een herziening van het eerste door Harry Stroeken geredigeerde *Psychoanalytisch woordenboek* (1994).

Dat er in vijftien jaar drie edities van zo'n uitgave verschijnen — in een periode waarin de psychoanalyse toch niet zulke glorieuze dagen doormaakt — is op zich opmerkelijk. Blijkbaar komt zo'n naslagwerk tegemoet aan een behoefte: de psychoanalytische terminologie is immers niet de meest eenduidige of doorzichtige, het gebruik en hergebruik van vele begrippen kent een eigen evolutie, er is een voortdurende aangroei van nieuwe inzichten en er zijn steeds veel creatieve denkers actief. Het is dus ook nodig dat zo'n woordenboek groeit, en bijgevoegd en herzien wordt. En, dit woordenboek werkt! Je begint het gefascineerd te 'lezen', het blijft boeien en interesseren.

Het boek bevat de definities van alle belangrijke psychoanalytische termen, die door Harry Stroeken met medewerking van verschillende deskundigen helder en kort worden toegelicht. Daarnaast leert ons de achterflap dat «uitgebreide verwijzingen naar recente literatuur en appendices met informatie over de publicaties, de briefwisselingen en het leven van Freud, het geheel completeren». En hier past enige kritiek. Het boek draagt de titel *Psychoanalytisch woordenboek*, maar het lijkt eerder een Freud-woordenboek te zijn, weliswaar gedegeen aangevuld met concepten uit het kleiniaanse, bioniaanse en lacaniaanse gedachtegoed. Maar dat de samensteller een eminent kenner is van de vroegste geschiedenis van de freudiaanse psychoanalyse, is overduidelijk. Zo blijft dit naslagwerk (misschien té) zeer naar de vroegste historiek van de psychoanalyse refereren. Op zich is daar niets mis mee, maar het had ook anders gekund en dan zou het woordenboek aan actuele bruikbaarheid hebben gewonnen.

Men kan ook van mening verschillen over wat binnen de uitgezette klijtlijnen van de gekozen canon geplaatst wordt, hoewel de samenstelling van zo'n woordenboek natuurlijk niet anders dan arbitrair kan gebeuren. Dat geldt zowel voor auteurs of personen die vereerd worden met een lemma (en dus belangrijk worden geacht binnen de psychoanalytische beweging) als voor begrippen of stromingen die al dan niet aandacht krijgen. Enkele voorbeelden: waarom staat in dit woordenboek een lemma over Sadger, die wellicht alleen belangrijk is omdat hij tot de eerste kring rond Freud behoorde, en waarom wordt Kristeva vergeten? In Vlaanderen staat «Institutionele Psychotherapie» voor de benaming van een zeer concreet klinisch denken dat zich expliciet inspireert op de psychoanalyse, maar daarover staat nergens een verwijzing. Ook Szondi blijft onbekend, ook al wordt zijn bijdrage tot het psychoanalytisch denken in diverse klinieken in Vlaanderen nog steeds nobel en betekenisvol geacht. Evolu-

tionaire psychoanalyse wordt evenmin vermeld. Als Arnold en Stefan Zweig opgenomen worden omdat ze tijdgenoten van Freud waren en met de meester correspondeerden, dan zijn Deleuze en Guattari of Roland Barthes voor de hedendaagse (lacaniaanse) psychoanalyse zeker even belangrijk. Om nog te zwijgen over Ogden, Grotstein, Stern en Ferro, die niet genoemd worden, terwijl Fonagy wel een plaats krijgt. De lacaniaanse psychoanalyse is wel uitgebreid aanwezig en de belangrijkste kernbegrippen krijgen een aparte en nauwkeurige omschrijving, met dank aan Antoine Mooij. Zelfs Žižek wordt vermeld.

Al deze kritiek neemt niet weg dat Harry Stroeken en de vele medewerkers zeer grondig te werk zijn gegaan, en het eindresultaat is een woordenboek dat een bruikbaar hulpmiddel biedt, zeker aan wie door het bos de bomen zoekt. Goede omschrijvingen kunnen (zowel voor de geïnteresseerde leek als voor de professional) juist doordat ze kort en bondig moeten zijn het begrip van sleutelconcepten vergroten. Dat gebeurt in dit boek op diverse plaatsen en dat is geen geringe verdienste. En ook dit: typografisch en wat betreft de vormgeving is dit boek zeer geslaagd. Het oogt fris en modern en leest vlot.

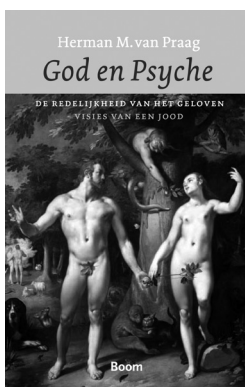
Maar er is meer!!! Samen met de uitgeave ontwikkelde Uitgeverij Boom een website die onder redactie van Harry Stroeken actief wil zorgen voor aanvulling, vernieuwing en bijsturing van wat in het boek staat: www.psychoanalytischwoordenboek.nl. Het is het beste als ik de bedoelingen weergeef zoals de redactie die zelf op de site heeft geplaatst. «De site biedt extra informatie en vergemakkelijkt het zoeken. Er vindt een voortdurende update en actualisatie van het materiaal plaats. Door middel van een interactieve uitwisseling zullen hier de nieuwste stand van zaken en de meest recente publicaties en ontwikkelingen op het gebied van de psychoanalyse te vinden zijn. Wij stellen ons voor op deze site drie keer per jaar een nieuwsbrief te publiceren met daarin de ontwikkelingen in het psycho-

analytische veld in de voorbije periode. Wij zullen ook regelmatig gastschrijvers uitnodigen om in de nieuwsbrief te publiceren. Binnenkort kunt u zich registreren voor de gratis nieuwsbrief op deze website. U krijgt dan een attendering via e-mail bij het verschijnen ervan. Echter vooral hebben wij onze hoop gevestigd op de bezoekers van de site: leest u een lemma dat correctie behoeft, signaleer het. Mist u een lemma, schrijf het. Krijgt een analyticus niet de aandacht die hij of zij verdient, meld het. Alles kunt u signaleren en insturen via de contactpagina. Doen! Het is natuurlijk nog afwachten of en hoe dit gaat werken, maar als dit actie meebrengt, dan zijn alle opmerkingen over tekorten of eenzijdigheden meteen bij te sturen. En dat is al gebeurd: in het boek zijn alleen de Nederlandse groeperingen voor psychoanalytici opgenomen en van commentaar voorzien. Op de website zijn ook de Belgische te vinden, en wel zo dat je via een link rechtstreeks naar de

eigen site wordt geleid. Maar het gaat niet alleen om correctie van wat veronachtzaamd is. Nu al biedt die website bijkomende interessante mogelijkheden: men kan niet alleen een bepaalde term zoeken door het lemma op te vragen maar men kan ook zoeken hoe de term gebruikt wordt in het hele boek. Naast enkele gratis te downloaden teksten kan men er de websites vinden van psychoanalytische verenigingen en van tijdschriften en bijvoorbeeld ook de personalia van de medewerkers aan het woordenboek. Ik kan me voorstellen dat zich nog meer interessante mogelijkheden zullen aanbieden: wordt dit binnen ons taalgebied de aanzet tot een online-aanbod van psychoanalytische tijdschriftartikelen? Het is wel jammer dat ongeveer over een jaar voor het gebruik van deze site betaald zal moeten worden. We hebben met dit boek en (misschien nog meer) met de website een schitterend werkinstrument in handen.

God en Psyche — De redelijkheid van het geloven, Visies van een jood

Herman van Praag

«Geloof en rede zijn voor mij wat vleugels zijn voor een vogel. Ik heb ze beide nodig om te kunnen vliegen. Heb ik de wereld van het weten en die van (geloofs-)belevingen weten te integreren? Natuurlijk niet. Ze laten zich niet mengen. Dat hoeft ook niet. Zoals in een interieur antiek en modern meubilair elkaar kunnen aanvullen tot een harmonisch geheel dat het oog streelt, zo laten geloven en weten zich combineren tot een harmonische eenheid die de geest streelt.»

PROF. DR. HERMAN M. VAN PRAAG

Paperback, 13,5 × 21 cm, ISBN 978 90 8506 391 9, 416 blz.
€32,50

Boom www.uitgeverijboom.nl